

RESULTATEN SCOREN ROND HERSTEL

QUICK SCAN

'Herstel' werd in de verslavingszorg vroeger vooral opgevat als onthouding of abstinentie, maar omdat volledige onthouding voor veel cliënten niet of zeer moeilijk haalbaar was, werd vooral in de drugshulpverlening gaandeweg het begrip maatschappelijk herstel gemeengoed. Daarmee wordt aangeduid dat het gebruik binnen bepaalde grenzen wordt getolereerd. In de loop van de laatste jaren is de drugsproblematiek redelijk beheersbaar geworden. In de drugshulpverlening kwam meer de nadruk te liggen op zg. 'harm reduction'. Het beperken van de persoonlijke en maatschappelijke schade door het gebruik kwam daarmee in de zorg als belangrijk doel naar voren.

Met dit Factsheet beoogt het programma Resultaten Scoren te verduidelijken wat onder het begrip herstel verstaan moet worden. Het gaat hier vooral over het maatschappelijke en persoonlijke herstel, terwijl de nadruk ligt op het perspectief van cliënten en hun ervaringskennis; cliënten staan in de huidige breed opgevatte visie op herstel ten minste op gelijke hoogte als hulpverleners.

Zes principes van herstel

De herstelbeweging komt oorspronkelijk uit de Angelsaksische landen en bouwt voort op oude tradities toen cliënten werden opgevangen en ondersteund door ex-gebruikers en ex-clieënten. Daarnaast zijn er in de maatschappij de 'empowerment' initiatieven en is er kritiek op het 'labelen' van verslaafden als ziek waardoor de nadruk ligt op de rol als patiënt. In de literatuur vinden we zes principes van herstel als uitgangspunt:

1. Nadruk op de sterke kant van de persoon en niet op zijn of haar zwakten
2. Sociale communicatie over en weer is een belangrijke bron van steun
3. Cliënten beslissen zelf
4. De relatie tussen de case manager en de cliënt is essentieel
5. Voorkeur voor assertieve activiteiten ("Ga iets doen")
6. Mensen, ook die met ernstige GGZ problematiek, blijven in ontwikkeling en leren voortdurend

Bij nadere beschouwing blijkt, dat de herstelbeweging strookt met inzichten uit modern wetenschappelijk onderzoek.

Persoonlijk herstel

Tussen de vier vormen van herstel die in dit factsheet worden onderscheiden (klinisch, functioneel, maatschappelijk en persoonlijk) is geen volgorde of hiërarchie, hoewel persoonlijk herstel wel vaak de motor is die het proces in gang zet; daar vindt iemand de kracht om de bakens te verzetten en te veranderen. De cliënt doet het uiteindelijk zelf. Onderzoek ondersteunt de stelling dat het persoonlijk herstel centraal staat. Er is een onderscheid tussen vier taken die bij herstel aan de orde zijn:

1. Ontwikkel een positieve persoonlijke identiteit
2. 'Frame' de psychische aandoening door die te zien als slechts één aspect van het zelf en door daarnaast ruimte te maken voor andere aspecten van de persoon
3. 'Manage' zelf de aandoening en de gevolgen daarvan
4. Ontwikkel positief gewaardeerde rollen

Voor deze vier taken is het aangaan, onderhouden en verder ontwikkelen van sociale relaties een vereiste. Een gebrek aan persoonlijk herstel verklaart volgens de auteurs waarom zoveel hulpverleningsinterventies niet slagen. Het pleidooi is gericht op een geïntegreerde benadering waarin tegenstellingen worden vermeden. Motiverende gespreksvoering kan zeker bijdragen aan een intrinsieke motivatie tot verandering. Externe regulatie en ook een bepaalde vorm van drang kan een krachtige stimulans zijn om motivatie te bewerkstelligen.

Recovery movement

De auteurs hebben een *quick scan* uitgevoerd en geven hun indrukken daarvan weer. In de herstelbeweging ligt de nadruk op hoop. Daaraan voegen de auteurs de uitspraak toe dat het cruciaal is dat bij de rondgang in de literatuur en gesprekken met instellingen, werkers en vertegenwoordigers van cliëntenorganisaties, zoals Het Zwarte Gat en (overkoepelingen) van patiëntenraden is gebleken dat het noodzakelijk is om met elkaar in gesprek te gaan om te zoeken naar consensus en wegen die leiden tot verandering. De herstelbeweging bouwt voort op tradities van decennia terug. De recente ontwikkelingen rond herstel komen echter voort uit de *recovery movement* in de Angelsaksische landen. De bijdrage van *peer support* is een waardevolle aanvulling op de

traditionele GGZ. In de *quick scan* is stil gestaan bij de opvattingen van een aantal belangrijke spelers. In de eerste plaats de verslavingszorg zelf. Deze loopt nog achter bij het verwerken van op herstelondersteuning gerichte zorg, maar er is nu een nieuw visiedocument "Focus op preventie en herstel" waarin de vier vormen van herstel expliciet aan de orde komen; bij enkele instellingen is er al gericht aandacht voor het thema. In de tweede plaats is gekeken naar Het Zwarte Gat, een organisatie van cliëntenraden uit de verslavingszorg die zich presenteert als 'kennisnetwerk' en die probeert op systeem-niveau de bakens te verzetten. Er worden contacten onderhouden met onder andere de overheid en de zorgverzekeraars. In de derde plaats is er de stichting Resultaten Scoren. Daarin is tot op heden geen melding gemaakt van de discussie over herstel, al is het succes van de methode van het motivationeel interviewen niet goed duidelijk te maken zonder verwijzing naar persoonlijk herstel. In de vierde plaats zijn, onder andere op instigatie van cliëntenorganisaties, de zorgverzekeraars actief met het formuleren van inkoopcriteria (zoals onder andere met Routine Outcome Management ROM). Ook overheden laten zich niet onbetuigd en het zijn vooral de gemeenten die zich sinds de decentralisatie actief opstellen voor wat betreft de kwaliteit van de geboden zorg. In het onderzoeksveld is er tot op heden nog weinig belangstelling voor dit onderwerp. Ook ervaringswerkers en ervaringsdeskundigen leveren hun bijdrage. Het is zinnig ervaringswerkers en ervaringsdeskundigen van elkaar te onderscheiden, want het lukt zelden een ervaringsdeskundige zonder een aanvullende opleiding tot een ervaringswerker te maken, omdat distantie van de eigen ervaringen een noodzakelijke voorwaarde is.

Toekomst rond herstel

In de verslavingszorg en in de GGZ is een tamelijk uitgebreide discussie gaande tussen voorstanders van 'herstelondersteunende zorg' en mensen die erkennen dat men 'iets met herstel' moet maar niet weten waar het in essentie om gaat en wat er dan moet gebeuren. Wel is duidelijk dat er behoefte blijft bestaan aan gerichte externe sociale steun. De herstelbeweging is het begin van een transitieperiode in de zorg die gekenmerkt wordt door een herbezinning op de huidige visie, theorieën, werkwijzen en methodieken. Om de stand van zaken in de toekomst rond 'herstel' vast te stellen zijn er vier uitgangsvragen geformuleerd.

1. Wat is de beleidsvisie op herstel en wat houdt die dan precies in?
2. Welke herstelactiviteiten worden uitgevoerd en wat is de bijdrage van ervaringsdeskundigen en ervaringsdeskundigheid daarbij?
3. Wat zijn de concrete resultaten daarvan tot op heden?
4. Op welke gebieden is er behoefte aan kennis, experimenten en innovatie?

MEER INFORMATIE

J. van der Stel, R. van Gool; *Resultaten Scoren rond Herstel, Quick Scan*; Stichting Resultaten Scoren, 2013

Deze publicatie is te bestellen of (gratis) te downloaden via www.resultatenscoren.nl